

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

شصت قاعده فقهي

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

سرشناسه	:	فتاحی، جمشید، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور	:	شصت قاعده فقهی/ مولف ملاجمشید فتاحی.
مشخصات نشر	:	مریوان: امام ربانی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۷۴ ص؛ ۵/۲۱×۱۴/۱۴ س.م.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۶۲-۸۹-۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه به صورت زیر درج شده.
موضوع	:	فقه -- قواعد
موضوع	:	Islamic law -- *Formulae
موضوع	:	فقه اهل سنت
موضوع	:	Islamic law, Sunnites*
رده بندی کنگره	:	BP۱۶۹/۵
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۳۲۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۷۱۵۵۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیبا

انتشارات امام ربانی

شصت قاعده فقهی

شصت قاعده فقهی	✓ نام کتاب:
ملا جمشید فتاحی	✓ مؤلف:
خالد مهدویان	✓ طرح جلد:
اول: ۱۴۰۰ (۲۰۲۱)	✓ نوبت چاپ:
جلد ۱۰۰۰	✓ تیراژ:
۷۶ صفحه‌ی رقعی	✓ تعداد صفحات و قطع:
انتشارات امام ربانی	✓ ناشر:
۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۹۶۲ - ۸۹ - ۴	✓ شابک:

✓ قیمت: ۲۵,۰۰۰ تومان

مرکز پخش:

سندج: انتشارات گُردستان: ۰۸۷-۳۳۱۶۵۳۸۲ - ۰۹۱۸۹۷۳۶۰۶۶

فهرست مطالب

مقدمه	۵
قاعده اول: «الْأُمُورُ بِمَقَاصِدِهَا»	۸
قاعده دوم: «دَرَةُ الْمَفَاسِدِ مُقَدَّمٌ عَلَى جَلْبِ الْمَصَالِحِ»	۹
قاعده سوم: «لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ»	۱۲
قاعده چهارم: «الضَّرَرُ الْأَشَدُّ يُزَالُ بِالضَّرَرِ الْأَخْفِ»	۱۴
قاعده پنجم: «الضَّرَرُ يُدْفَعُ بِقَدَرِ الْأَمْكَانِ»	۱۴
قاعده ششم: «الضَّرَرُ لَا يُزَالُ بِمِثْلِهِ»	۱۵
قاعده هفتم: «الضَّرَرُ يُزَالُ»	۱۶
قاعده هشتم: «الْعِبْرَةُ فِي الْعُقُودِ لِلْمَعَانِي لَا لِلْمَبَانِي»	۱۷
قاعده نهم: «إِذَا تَعَارَضَتْ مُفْسِدَتَانِ رُوحِيٌّ وَعَقْلِيٌّ أَظْمَهُمَا ضَرَرًا بَارْتِكَابِ اخْفِهَمَا»	۱۹
قاعده دهم: «لَا ثَوَابَ إِلَّا بِنِيَّةٍ»	۲۰
قاعده یازدهم: «الْعَادَةُ مُحْكَمَةٌ»	۲۲
قاعده دوازدهم: «الْعِبْرَةُ لِلْغَالِبِ الشَّائِعِ لَا لِلنَّادِرِ»	۲۵
قاعده سیزدهم: «الْحَقِيقَةُ تُتْرَكُ بِدَلَالَةِ الْعَادَةِ»	۲۵
قاعده چهاردهم: «أَمَّا تُعْتَبَرُ الْعَادَةُ إِذَا أَطْرَدَتْ أَوْ غَلِبَتْ»	۲۶
قاعده پانزدهم: «اسْتِعْمَالُ النَّاسِ حُجَّةٌ يَجِبُ الْعَمَلُ بِهَا»	۲۷
قاعده شانزدهم: «التَّعْيِينُ بِالْعُرْفِ كَالْتَّعْيِينِ بِالنَّصِّ»	۲۸
قاعده هفدهم: «لَا يُنْكَرُ تَغْيِيرُ الْأَحْكَامِ بِتَغْيِيرِ الزَّمَانِ»	۲۸
قاعده هجدهم: «الْعَقْدُ شَرِيعَةُ الْمُتَعَاقِدِينَ»	۳۰
قاعده نوزدهم: «الْغَشُّ يُفْسِدُ كُلَّ شَيْءٍ»	۳۱

- قاعده بیستم: «الْمَثْمُ بِرِيءٍ حَتَّى تُثَبِّتَ إِدَانَتَهُ» ۳۲
- قاعده بیست و یکم: «الْعُقُوبَةُ شَخْصِيَّةٌ» ۳۳
- قاعده بیست و دوم: «الْأَصْلُ فِي الْأَشْيَاءِ الْإِبَاحَةُ» ۳۴
- قاعده بیست و سوم: «وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا» ۳۵
- قاعده بیست و چهارم: «الْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ» ۳۶
- قاعده بیست و پنجم: «الضَّرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ» ۳۷
- قاعده بیست و ششم: «الضَّرُورَاتُ نَقْدَرُ بِقُدْرَتِهَا» ۳۸
- قاعده بیست و هفتم: «الْمَشْفِقَةُ تُجْلِبُ التَّيْسِرَةَ» ۳۹
- قاعده بیست و هشتم: «إِدْرَاءُ وَ الْحُدُودُ بِأَلْشُّبَهَاتِ» ۴۱
- قاعده بیست و نهم: «الْأَصْلُ بِرَاءَةُ الذِّمَّةِ» ۴۳
- قاعده سی ام: «الْحُكْمُ بِإِبْقَاءِ مَا كَانَ عَلَى مَا كَانَ» ۴۴
- قاعده سی و یکم: «الْأَصْلُ إِضَافَةُ الْحَادِثِ إِلَى الْأَقْبَرِ أَوْ قَاتِهِ» ۴۵
- قاعده سی و دوم: «لَا يُنْسَبُ لِسَالِكٍ قَوْلٌ» ۴۷
- قاعده سی و سوم: «السَّكُوتُ فِي مَعْزُضِ الْحَاجَةِ بَيَانٌ» ۴۷
- قاعده سی و چهارم: «الْإِقْرَارُ سَيِّدُ الْأَدْلَةِ» ۵۰
- قاعده سی و پنجم: «الْيَقِينُ لَا يَزُولُ بِالشَّكِّ» ۵۱
- قاعده سی و ششم: «الْبَيِّنَةُ لِلْمُدْعَى وَ الْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ» ۵۱
- قاعده سی و هفتم: «الْأَجْرَةُ وَ الضَّمَانُ لَا يَجْتَمِعَانِ» ۵۲
- قاعده سی و هشتم: «إِذَا سَقَطَ الْأَصْلُ سَقَطَ الْفَرْعُ» ۵۳
- قاعده سی و نهم: «الْإِجْتِهَادُ لَا يُنْقَضُ بِالْإِجْتِهَادِ» ۵۴
- قاعده چهلم: «إِذَا تَعَذَّرَ الْأَصْلُ يُصَارُ إِلَى الْبَدْلِ» ۵۵
- قاعده چهلم و یکم: «يُحْتَمَلُ الضَّرَرُ الْخَاصُّ لِدَفْعِ الضَّرَرِ الْعَامِ» ۵۶

- قاعده جهل و دو: «الْقَدِيمُ يُتْرَكُ عَلَى قَدَمِهَا» ٥٧
- قاعده جهل و سوم: «الضَّرُّ لَا يَكُونُ قَدِيمًا» ٥٧
- قاعده جهل و چهار: «لَا مَسَاحَ لِلْإِجْتِهَادِ فِي مَوْرَدِ النَّصِّ» ٥٨
- قاعده جهل و پنجم: «الْإِضْطِرَارُ لَا يُبْطِلُ حَقَّ الْغَيْرِ» ٥٩
- قاعده جهل و ششم: «مَا حَرَّمَ أَخْذُهُ حَرَّمَ إِعْطَاؤُهُ» ٥٩
- قاعده جهل هفت: «مَنْ مَلَكَ شَيْئًا مَلَكَ مِنْ ضَرُورَاتِهِ» ٥٩
- قاعده جهل و نهم: «الْحَاجَةُ تَنْزِلُ مَنْزِلَةَ الضَّرُورَةِ عَامَّةً كَانَتْ أَوْ خَاصَّةً» ٦١
- قاعده پنجاه: «التَّصَرُّفُ عَلَى الرَّعْيَةِ مَنْوُطٌ بِالمَصْلَحَةِ» ٦٣
- قاعده پنجاه و یک: «الْجَهْلُ بِالْأَحْكَامِ فِي دَارِ الْإِسْلَامِ لَيْسَ عِذْرًا» ٦٣
- قاعده پنجاه و دو: «مَا جَازَ لِعَذْرٍ بَطَلَ بَزْوَالُهُ» ٦٥
- قاعده پنجاه و سوم: «كُلُّ قَرْضٍ جَرَّ نَفْعًا فَهُوَ رِبَا» ٦٥
- قاعده پنجاه چهار: «لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَأْخُذَ مَالَ أَحَدٍ بِلَا سَبَبٍ شَرْعِيٍّ» ٦٦
- قاعده پنجاه و ششم: «لَا عِبْرَةٌ بِالدَّلَالَةِ فِي مُقَابَلَةِ التَّصْرِيحِ» ٦٩
- قاعده پنجاه و هفتم: «الْمَعْرُوفُ عُرفاً كَالْمَشْرُوطِ شَرْطاً» ٧٠
- قاعده پنجاه و هشتم: «لَا عِبْرَةٌ لِلتَّوَهُّمِ» ٧٠
- قاعده پنجاه و نهم: «الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ» ٧١
- قاعده شصت: «الْمَعْرُوفُ بَيْنَ التُّجَّارِ كَالْمَشْرُوطِ بَيْنَهُمْ» ٧٢

مقدمه

بی تردید دین مبین اسلام به واسطه جامعیت محتوای دینی، دین خاتم است و خاتمیت این دین در گرو جامعیت محتوای دینی و تأمین نیازهای امت اسلام در گستره زمان ها و دوره ها تا قیام قیامت خواهد بود.

قاعده های فقهی که در متون فقه اسلامی آورده شده اند یکی دیگر از جهات جامعیت این دین است که به عنوان تفریع اصول بر فروع جهت به دست آوردن احکام موضوعات جدید به کار گرفته می شود. این قواعد نقش اساسی را در استنباط احکام ایفا می کنند و زمینه ی انجام وظیفه ی مکلفین را نسبت به تکلیف الهی به آسانی فراهم می سازد.

خواهران و برادران گرامی و داعیه ام لازم و ضروری است که به این نکته توجه شود که آشنایی با قواعد فقهی یکی از مسائل مهم و ضروری است که باید در ارائه مسیر دعوت از آن بهره مند شده و بدان تمسک جوئید. در حین حال باید دانست قبل از آشنایی با آن قواعد و مفاهیم فهم چند نکته ضروری است.

الف) یک قاعده ی فقهی چنان چه از محتوای آن پیداست به معنی تاسیس یک استراتژی و راهبرد برای مطلب مورد اشاره است و نمی توان به سادگی از آن صرف نظر کرد یا واضح تر بگوییم: به غیر از موارد نادر نمی توان به هیچ عنوان از آن عدول کرد، زیرا عدول بدون عذر شرعی از آنها باطل و پیروی هوی به حساب می آید و خداوند متعال

پیروان هوی را به شدت مورد طعن و توبیخ قرار داده و آنان را در زمره چهارپایان قرار داده است. چنانچه می‌فرماید:

﴿أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ ۚ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ۚ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ۚ﴾^(۱)
یعنی: «آیا آن کس که هوای نفس خود را معبود خویش گرفته است را دیدی؟ آیا تو ضامن او هستی یا گمان کرده‌ای که بیشترشان می‌شنوند و می‌فهمند؟ اینان همانند چهارپایانی بیش نیستند، بلکه از چهارپایان هم گمراه‌ترند».

(ب) تا آنجا که در توان و طاقت داعیه است باید از تتبع رخصت دوری کند و به جز در موارد استثنایی و اتفاقی نباید از قواعد عامه و شامله‌ی فقهی عدول کرد.

(ج) واجب و ضروری است برای تشخیص موارد فوق الذکر و اجتناب از آن یا عمل بدان، از منابع و مراجع ذی صلاح استفاده جوید.

(د) از صدور فتوی بدون تطبیق قواعد و شمول آنها بر جزئیات اجتناب نماید.

بدون شک دستیابی به تمدن اسلامی تنها در صورتی میسر است که آن تمدن بر مبنای نظریات اسلامی شکل گیرد لذا بینش و علم به احکام مسلمانان می‌تواند از عناصر مهم تشکیل تمدن اسلامی قرار گیرد که علم فقه و قواعد فقه از متولیان، و بار مسئولیت این وظیفه مهم را بر عهده دارند.

استنتاج احکام شرعی مسائل نوظهور، دارای اهمیتی فوق العاده است به گونه‌ای که به آموخته‌ها نظم خاصی می‌بخشد و گذشته از آن دایره‌ی قدرت استدلال و تجزیه و تحلیل فقهی و حقوقی را وسعت می‌دهد. از جمله مواردی که صلاح دیدم عرض نمایم این است که بعضی از مثال‌های رایج و عمومی را ذکر کرده‌ام تا شاید در فهم این اصول و قواعد مثمر ثمر باشند. و تمام سعی و تلاشم بر این بوده است که مسائل تا حد امکان وجیز و مختصر باشند.

در خاتمه از تمام برادران و خواهران محترم خواهشمند است که اگر در ضمن مطالعه کتاب پی به غلط و اشتباهی بردند با قلم عفو آن را اصلاح فرمایند و دعای خیر و راهنمایی‌ها و تذکرات خویش را از ما دریغ نورزند امیدوارم که این کار کوچک و ساده، فهم مباحث مورد نیاز این علم را برای طالبان فقه آسان سازد و از خداوند می‌خواهم که من و آنان را در خدمت به شریعت خود و اعتلای کلام خود موفق دارد. چه او دعا می‌شنود و اجابت می‌کند.

و السلام علیکم و رحمة الله

جمشید فتاحی لگزی - سردشت - ۱۴۰۰/۱/۱